

פסקי הלכות

ראש השנה

התרת נדרים

- א. נוהגים להתיר נדרים בערב ר"ה לאחר תפלת שחרית.א
- ב. בהתרת נדרים כתב רעק"א שצריכים שלשת המתירים להיות ממולאי זקן, ואין סומכים על חזקה דרבא דמשהגיע לגיל י"ג שנים חזקה הביא ב"ש. וכיון דהתרת נדרים כנהוג בער"ה היא התרה מן הדין יש מקום להחמיר להצריך ממולאי זקן.ב
- ג. המתירים מותרים להיות קרובים לנודר, וכן זה לזה (אבל אשה אינה כשירה).ג
- ד. אין הנודר יכול לעשות שליח להתרת נדרו, וצריך הוא בעצמו לבוא לפני המתירין [ומתירין ע"י תורגמן כיון שהבע"ד עומד שם].ד
- ה. אבל אשה עושה את בעלה שליח להשאל על נדריה. ובלבד שמצא שלשה מקובצים אבל לא יקבצם בתחלה.ה

אוצר החכמה

התורה

- א. שלה"ק ריש מסכת יומא, ומטח אפרים סי' תקפ"א סמ"ט. ונוהג מרן שליט"א שמתירים לו - ראשון, קודם שהתירו לאותם שמתירים לו [ועי' מקר"ק סי' ג' שהתורת חסד מלובלין דקדק שיתירו לו אנשים שכבר הותרו נדריהם וכמו שאמרו (שבועות י"ד ב' יבוא זכאי ויכפר על חייב)].א
- ב. בשבט הלוי ח"ד סי' נ"ד ד', כתב בשם הגרעק"א בחידושי שו"ע סימן רכ"ח ס"ג ובהשמטות לשר"ת ח"א סי' ע"ג והובא בפ"ת שם, דבנדרים לא סמכינן אחזקה דרבא כיון דמידי דאיסורא הוא דמי לחליצה דאין סומכים על החזקה ואינו דומה לחו"מ סי' ו' דסמכינן אחזקה לגבי ממון, וא"כ כיון דהתרה דער"ה מועילה לפי הדין צריכים ידיעה ברורה על גידול שערות וא"כ יש מקום להחמיר להצריך ממולאי זקן עכ"ל.ד. וע"כ אמר מרן שליט"א דבישיבה קטנה אין הם יכולים להתיר זל"ז כיון שאינם ממולאי זקן.
- ג. מתירים ע"י קרובים, שו"ע רכ"ח ס"ג, ולא ע"י אשה רעק"א שם.
- ד. שו"ע סימן רכ"ח סט"ז, וברמ"א שם.
- ה. סי' רל"ד סנ"ו [ועיין ש"ך וט"ז וחכמ"א כלל ק"ג סי"ט אם כשמסכימה מותר לקבץ ג' להתיר הנדר]. ויש נוהגים להתיר בער"ה, גם לנשים ולכללם בהתנ"ד, ואמר מרן שליט"א שלא שמענו אצלנו מי שנוהג כן.

אנדרה חכמה

1. קטן מופלא סמוך לאיש (היינו קטן בן י"ב שנים, וקטנה בת י"א ויום אחד, אף שלכל דיני התורה דינם כקטנים) שנדרו חל הנדר ונראה שגם אפשר להתיר את נדרם.¹²³⁴⁵⁶⁷
2. נוהגים שהמתירים יושבים והנודר עומד בשעת ההתרה.¹²³⁴⁵⁶⁷
- ח. מי שנהג איסור בדברים המותרים לגדר ולסייג פרישות, אם בשעה שהתחיל לנהוג כן היה דעתו לנהוג כן לעולם ונהג כן אפילו פעם אחת צריך התרה, או שנהג כן שלש פעמים אע"פ שלא היה בדעתו לנהוג כן לעולם, ויפתח בחרטה שמתחרט שנהג כן לשם נדר. לפיכך הרוצה לנהוג בדברים המותרים סייג ופרישות (כגון תענית) יאמר בתחילת הנהגתו שאינו מקבל עליו כן בנדר, וגם יאמר שאין דעתו לנהוג כן אלא בפעם ההוא או בפעמים שירצה ולא לעולם.^ח
- ט. ואם מרגיש חולשה או כאב ומחמת כן רוצה לבטל מנהגו (כגון לאכול בתענית שנהג מעצמו בפעם זו בלבד, ואח"כ יחזור למנהגו א"צ התרה. אבל אם אינו בריא ורוצה לבטל מנהגו לגמרי צריך התרה.^ט
- י. טוב לנהוג שלא להזכיר לשון נדר בעשיית מי שברך שעושים אחר קריאת התורה.^י

1. בשבט הלוי ח"ה סי' קכ"ט ג' הביא ממל"מ פ"ב מנזירות הי"ז שנסתפק אם שייך התרת נדר במופלא דאולי רק לנדור ריבחה התורה (שו"ע סי' רל"ג, וסתמת הפוסקים דמהני מדלא פירשו חידוש כזה שהנדר אין לו התרה, ובני הה"ג רח"מ לא"ט העיר מקצה"ח סי' קפ"ג סוס"ק ג' דמשמע נמי הכי.
2. ש"ך סימן רכ"ח סק"ט דאף דאיתא בשו"ע דמתירין מעומד היינו בחרטה אבל בפתח צריך מיושב (כיון שצריך ישוב הדעת) ועכשיו נהגו להחמיר כמ"ש רמ"א בס"ז ולהתיר רק ע"י פתח שעושה מהחרטה פתח, שלאחר שאומר שמתחרט מעיקרא אומרים לו אילו ידעת שתתחרט כלום נדרת וחוא אומר לא ואז מתירין לו, וע"כ נהגו להתיר במיושב ע"ש, ובחידושי רעק"א שם.
- ח. שו"ע סי' רי"ד ס"א.
- ט. כן דעת מרן שליט"א להקל בזה עפ"י דהגמ"ר שם בש"ך סק"ב שמחלק כן, וסיים דבזה דברי המג"א בס"י תקפ"א ס"ק י"ב נכונים. ועיין במ"ב סי' תקפ"א ס"ק י"ט שחביא דברי המג"א דבמקום שיש מקצת חולי יש להקל בכל אלו התעניות (מיידי בער"ה ובעשי"ת) וא"צ התרה אם לא מי שמתענה יותר ממה שנהגו הציבור, והש"ך ביו"ד סי' רי"ד כתב דמחמת שאינו בריא לעולם צריך התרה (ח"א), ובשעה"צ סקל"ג כ' ואפשר דאם אינו מוצא מי שיתירו יש להקל במקום הדחק כי הא"ר והדה"ח העתיקו דברי המ"א, וגם הדגמ"ר ביו"ד מקיים דברי המ"א ע"כ.
- י. שו"ת שבט הלוי ח"ד סימן קכ"ה ע"ש שבירר להלכה דטוב שלא לידור אפילו נדרי מצות, וכמ"ש בשו"ע סי' ר"ג ס"ד.

מבית לוי

יז

מבית לוי

מנהגי ליל ר"ה

- א. נוהגים לאכול בב' לילות ראש השנה מאכלים לסימן טוב, [ראש דג, תמרים, רימון, גזר מבושל (מערן)].^א
- ב. אומר על כל אחד מהם יה"ר מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו וכו' מעין אותו מאכל.^ב
- ג. מטבל פרוסת המוציא בדבש [ואינו מטבל במלח].^ג ואינו אומר יה"ר על פרוסת המוציא בדבש.^ד
- ד. ולאחר אכילה מפרוסת המוציא אוכל מהסימנים.^ה מקדימים לברך בורא פרי העץ על התמרים,^ו ואח"כ אוכלים רימון, ותפוח מטובל בדבש^ז וכן אוכלים בסעודה ראש דג, וגזר מבושל, [מערן – שמשמעותו ריבוי].^ח
- ה. נראה שאין חשש באכילת דבש חי שמעורב בו מהשעוה שעושות הדבורים, שהשעוה ג"כ מותרת באכילה כדבש עצמו, וכן נהגו.
- ו. יש נוהגים ללמוד בכל אחת מד' סעודות ר"ה, פרק אחד ממשניות מס' ר"ה.^ט

מבית לוי

מבית לוי

- א. בשו"ע סי' תקפ"ג ס"א יהא אדם רגיל לאכול בר"ה רוביא כרתי סילקא "תמרי" קרא, וברמ"א דנוהגין לאכול תפוח בדבש, ויש אוכלים רימונים ואומרים נרבה זכויות כרמון, וכתבו האחרונים דה"ה מה שנקרא בלשונות אחרים לשון ריבוי יאכל כל מדינה ומדינה כלשונה. (מג"א מט"א ומ"ב שם).
- ב. בב"י בשם אבודרהם, ובמט"א ס"ב, ובמ"ב סק"ב כתבו לומר יה"ר בשם, ובפסקי סידור הרב בעל התניא כ' לומר בלא שם ומלכות.
- ג. וכן נוהג בשבתות ובימים טובים ובהושע"ר לטבל בדבש ולא במלח, וא"ל מרן שליט"א שמקפיד שלא לברך המוציא עד שיהיה מלח על השלחן אף כשאין מטבל בו. [וראה מ"ש בקובץ ג' עמ' מ"ח הערה א']
- ד. במט"א סימן תקפ"ג ס"ג הזכיר לומר יה"ר לאחר אכילה מהפרוסת, ובאלף המגן סק"ח כ' דמנהגו שלא לומר יה"ר אחר המוציא אף שהוא מטובל בדבש רק לאחר התפוח בדבש.
- ה. כן הוא בטור. לאכול בתחלת הסעודה, ובלקוטי מהרי"ח כ' דמ"ש במהרי"ל שהמנהג לאכול אחר קידוש, צ"ל דלאו דווקא, ור"ל בתחלת הסעודה וע"ש.
- ו. עיין בשו"ע סימן ר"א ס"א וס"ד דמקדימים לברך על מין שבע"ה. ותמר קודם לברכה משאר המינים (חוץ מברכת המוציא בומ"מ ובפה"ג). ואח"כ אין קפידא אם להקדים את הרמון או תפוח בדבש.
- ז. ואין צריך לברך שהכל על הדבש כיון שטפל לתפוח, ואוכל מעט ואומר יה"ר וטועם שוב.
- ח. קצש"ע סי' קכ"ט ס"ט.
- ט. במט"א סי' תקפ"ג ס"ד כתב דאחר האכילה נוהגין אנשי מעשה ללמוד מסכת ר"ה ד' פרקים, וכ"כ בס' יסוד ושורש העבודה בשם האריז"ל ויש נוהגים ללמוד בכל סעודה פרק א'.

מבית לוי

יח

אורח 1234567

ז. כתב הרמ"א יש מדקדקים שלא לאכול אגוזים שאגוז בגימטריא חטא, ועוד שהם מרבים כיחה וניעה ומבטלים התפלה ע"כ, ויש נוהגים שלא לאוכלם עד הושענא רבה.¹²³⁴⁵⁶⁷

אורח 1234567

ליל ב' דר"ה

ח. אין להדליק נרות יו"ט שני של ר"ה עד שתחשך.^{יא} [וכמו כן אין לעשות שום מלאכה מיו"ט ראשון של ר"ה ליו"ט שני].

ט. בקידוש ליל שני מניחים פרי חדש ואומר שהחיינו בקידוש, וע"כ למנהג הנשים לברך שהחיינו בהדלקה, מניחים פרי חדש על השולחן, ומדליקות את הנרות סמוך לקידוש ומברכות שהחיינו בשעת ההדלקה, וצריך לכיוון בשהחיינו גם על הפרי.^{יב} והנהגת בכל שבת ויו"ט לצאת בברכת בורא פה"ג של המקדש לא תענה אמן בלילות ר"ה על ברכת שהחיינו של המקדש כי העניה נחשבת להפסק בין הברכה לשתיית הכוס.^{יג}

י. יש נוהגים שלא לאכול מהפרי החדש מיד לאחר הקידוש אלא לאחר המוציא.^{יד}
יא. מרן שליט"א נוהג לאכול את הסימנים גם בליל ב' דר"ה.^{טו}

אורח 1234567

י. [בשו"ת התעוררות תשובה (ח"א קכ"ה ג') כ' שהאשכנזים נוהגים שלא לאכול אגוזים עד הושע"ר ובמחולת המחנים שהחת"ס נזהר כן בר"ה בלבד]. וכן נוהגים שלא לאכול מאכלים חמוצים או מרים בר"ה כ"כ במט"א ס"ג, ובמ"ב סק"ה כתב שע"כ אין לבשל את הדגים בחומץ. ונוהגים להקפיד בזה עד אחר יוה"כ פ, אבל אח"כ יש שאין מקפידים להזהר בזה כ"כ עד הושע"ר. [ופלפל אינו בכלל זה ונותנים פלפל בדגים ושאר תבשילים ערוך השלחן ס"ג].

יא. מט"א סימן תקצ"ט דאין להכין מיו"ט לחבירו, ובהקדמת ס' פרישה ליו"ד. וע"ע במ"ב סי' תק"ד ס"ק ל"ג שמתיר סמוך לחשיכה שנהנה מהאור ביו"ט ראשון עצמו. [ויל"ע כשדולק מאור החשמל אם יש להתיר סמוך לחשיכה].

יב. עיין בשו"ע סימן ת"ר ס"ב.

יג. שבט הלוי ח"ג סי' ס"ט, ועמ"ש בקובץ ב' עמוד י"א ס"ה.

יד. כן נוהג מרן שליט"א מחשש הפסק בין קידוש לסעודה, [ויש נוהגים לאכול את הפירות לאחר קידוש מיד כמ"ש במט"א סי' ת"ר ס"ו ובסידור יעב"ץ, ובמחנה"ש שם כתב לנהוג כן כדי שלא להפסיק בין ברכת שהחיינו לאכילה, שהרי אין מברכים שהחיינו על הראיה אלא על האכילה, וע"ע בשו"ת לבושי מרדכי (מאד) מהדו"ת סי' נ"ד, ויש טעם נוסף שלא לאכול קודם הסעודה כי באכילה קודם הסעודה נכנסים לספק ברכת אחרונה כשאוכל פרי שלם או גרגיר רימון וכדו' לפני הסעודה].

טו. בא"ר סימן תקפ"ג, ובמט"א כתבו שגם בליל שני יאכל הסימנים, ובקצה המטה שם כ' דכן נהג החת"ס ותלמידיו, ובאלף המגן סי' ת"ר סי"ד הביא מבני יששכר (תשרי מאמר ד') דלא ראה למי שנוהג כן, ובפוסקים לא הוזכר כ"ז אלא בלילה ראשון בלבד, וע"ע באשל אברהם (בוטשאטש)

אוצר החכמה

ברכת שהחיינו

- יב. אין מברכים שהחיינו על פרי מרוסק, משום דבמרוסק אין ניכר בין פרי חדש לפרי ישן.^{טז} ומטעם זה א"א לברך שהחיינו על יין תירוש (מיץ ענבים חדש) בזמנינו כיון שאין ניכר בין חדש לישן.^{יז}
- יג. מברכים שהחיינו גם על דבר חדש שברכתו בורא פרי האדמה, (אם הוא ירק המתחדש מזמן לזמן).^{יח}
- יד. מברכים שהחיינו גם על אבוקדו שרגילים לאכלו עם פת ואין אוכלים אותו בפ"ע (וכשמרגישים את טעם הפרי).^{יט}

טבילה וטהרה

- א. טובלים במקוה טהרה בערב ראש השנה.^א
- ב. מי שאינו יכול לטבול ישפוך על גופו ט' קבין מים.^ב [לשיעור ר"ח נאה 12.4 ליטר ולשיעור חזון איש 21.6 ליטר].
- ג. המשנה ברורה בסי' פ"ח כתב כמה פרטים בזה. א. הט' קבין הוא אפילו במים שאובים,^ג ואפילו משלשה כלים, ובאופן שלא יפסיק משפיכת כלי אחד עד שיתחיל השני אבל יותר מג' כלים אין מצטרפים לשיעור ט' קבין. ב. הט' קבין צריך שישפוך עליו אבל לא לטבול בתוכם בין אם הם בכלי או בקרקע דכל שהוא

הדפוס 1234567

- שכ' ג"כ דהמנהג לעשות הסימנים רק בליל א'.
- טז. מבואר באחרונים (סימן רכ"ה במ"ב ס"ק י"ח) שאין לברך על פרי שאין ניכר בין חדש לישן.
- יז. עיין במ"ב סימן ת"ר סק"ד.
- יח. עיין בסי' רכ"ה ס"ו ובאחרונים שם.
- יט. שמעתי ממרן שליט"א דאף שאין אוכל אותו בפ"ע מ"מ יכול לברך עליו שהחיינו. [ואף שאין מברך עליו בורא פרי העץ כיון שהפרי טפל לפת, מ"מ יכול לברך עליו שהחיינו, ומצאתי בפמ"ג בסי' תקפ"ג במ"ז סק"ג וז"ל עא"ר בשם מהרי"ל אכל ערד עפ"ל שמקררין ובירך שהחיינו ולא פה"א דהוה דברים הבאים מחמת הסעודה ע"כ. (ועיין בשעה"צ שם ס"ק כ"ג) ועיין בקצות השלחן (סימן ס"ג בבה"ש י"א) שכ' טעם למה שאין נוהגים לברך שהחיינו על צנון ובצלים ירוקים (עיין ח"א כלל ס"ב ס"ט) לפי שאין נאכלים בפני עצמם אלא עם לחם.

- א. ברמ"א סי' תקפ"א ס"ד ויש נוהגין לטבול בער"ה משום קרי. ועיין במט"א שם סעיף נ"ג דיש לטבול ג' טבילות.
- ב. מ"ב שם, ושיעורם 216 ביצים כמ"ש הב"י שם.
- ג. [ושם במ"ב, כתבו האחרונים שארבעים סאה מים שאובים כשרים לטבילה זו, ועיין בחזו"א או"ח סימן כ"א ס"ק י"ג שכתב כן ותמה על משמעות באוה"ל בהל' נט"י סי' קנ"ט סט"ז דלא משמע הכי].

בדרך טבילה בעינין דוקא ארבעים סאה ובקרקע כשאר טבילות וע"ש. ג. כתב בס' מט"א דבעת שפיכת הט' קבין על האדם יש לו לעמוד זקוף ושתי ידיו מונחים נגד לבו, ולא ידחק אותם בחיבוק הרבה רק בריווח קצת כדי שיבואו המים גם שם, ויזהיר לשופכים עליו שישפכו נגד גופו ממש, ע"כ.¹²³⁴⁵⁶⁷

- ד. מקלחת כשירה לט' קבין, לפי שא"צ לא כלי ולא כח גברא.^ה
- ה. חציצה [במיעוט הגוף] אינה פוסלת טהרה זו.^ה
- ו. טובלים במקוה טהרה בערב יוה"כ^פ, ואינו מברך על הטבילה.^ז

ד. ואם אין לו מי שישפוך עליו עיין בספר חסידים תתכ"ח מה יעשה.^ה
ה. בשו"ת שבט הלוי ח"א סימן כ"ד, כתב שכן כתב בשו"ת צור יעקב (בקונט' שארית יעקב סי' ט') והוכיח כן מספר חסידים סי' תתכ"ח, ואמנם בס"ת מדבר רק מנח גברא דא"צ ולא מיירי בכלי. אבל בספר האשכול (הלכות קר"ש סי' א') מוכח להדיא דא"צ כלי מדכתב להוכיח דאין חציצה פוסלת בטבילת בע"ק, דכיון דדי בט' קבין ובשאוובין ליכא למימר חכמים כעין דאורייתא תקון דאינהו פסולין מדאורייתא וכיון דאינהו לא מעכבי חציצה במיעוט הגוף נמי לא מעכבא ע"כ. ואי נימא דדוקא שאובין בכלי בעינן א"כ מה הראיה להתיר חציצה במיעוט הגוף בטבילה ממש בדרך ק"ו, וע"כ דדין שאובין ובכלי דרך קולא נאמר ע"ש. ומה שהמים מתחלקים לטיפין טיפין אינו חסרון, ובלבד שילכו בשפע ולא טיף טיף כמ"ש בצור יעקב שם והכי נראה. ושוב כ' שהעירו מדברי הראב"ד בתמים דעים דמשמע מדבריו דבעינן כח גברא, וכ' דלו יהא דדעת הראב"ד כן, עלינו להקל בזה כדעת הסוברים דלא בעינן כח גברא בפרט בזה"ז דמעיקר הדין בטלה התקנה. דא"צ לטבול אלא פ"א.¹²³⁴⁵⁶⁷

ו. עיין בשע"ת סי' פ"ח משו"ת מאמר מרדכי דאין חציצה פוסלת בטבילת ב"ק, וכן המנהג שאין מדקדקין וצ"ע. ובמטה אפרים באלף למטה סי' תר"ו סק"ג כ' דחציצה פוסלת בט"ק דהא אפילו בנט"י פוסל ע"כ. ובביאור הלכה שם הביא מספר האשכול דאין פוסל חציצה, אך ביש חציצה, ברוב גופו משמע שם דפוסל גם בזה, ע"כ. וכ"כ בשה"ל שם.

ז. שו"ע סי' תר"ו ס"ד, וברמ"א שם דטעם הטבילה משום קרי, ובמ"ב סקכ"א הביא די"א דטעם הטבילה משום תשובה, ולפ"ז יש לטבול ג"פ, ועיין במ"א דאף למאן דס"ל טעם הטבילה משום קרי אפ"ה צריך לטבול בעי"כ אפילו טבל בער"ה, ע"כ.

בספר שערים המצוב"ה סי' קל"א סק"י הביא משו"ת מהר"י מברונא סי' מ"ט, דטבילת ערב יו"כ הוא חובה מדינא דגמרא מתקנת עזרא, דמה שאין אנו טובלים כל השנה כולה כשהוא בע"ק, זהו ממה דנוהגין כר"י ב"ב כמ"כ בגמ' ברכות כ"ב א', וכיון דנוהגין לטבול בערב יו"כ, הרי זה מוכיח דבערב יו"כ לא נוהגין כר"י בן בתירא, ושוב הוה טבילת עריוכ"פ חובה מתקנת עזרא, ע"כ. וכ' מרן שליט"א על הגליון, לא היה לו להעתיק דבר מפורש להיפך פ"ח דיומא [ברא"ש] סי' כ"ד דאינו חובה כלל ומה"ט אין מברכים כמ"ש בשו"ע סי' תר"ו, אלא די' ליישב בזה דעת רבינו סעדיא גאון ברא"ש שם, ע"כ.

עוד כתב שם אות י"ג דמ"א כתב דגם בתולות טובלות עריוכ"פ, וכ' ע"ז דבזמנינו אין נוהגין כן מחשש תקלה כשיסתלק איסור נדה החמור כמ"ש הריב"ש בתשו' סי' תכ"ה. וכתב שד"ח (יוהכ"פ סי' א' סק"ו) דה"נ אלמנות וגרושות לא יטבלו. וכ' מרן שליט"א בגליון וכן אשה תוך ז"נ דעתי העניה שלא תטבול מטעם המובן, ע"כ, [וכ"כ בשיעורי שבט הלוי].

מהלכות ארבעת המינים*

מדיני אתרוג

1234567

א. נקלף מעט מהקליפה הדקה הירוקה של האתרוג אינו בכלל חסר, ואמנם מצוי מאוד שכאשר נקלף מעט משתנה מראה האתרוג למראה אחר או לאחד מן המראות הפסולים, ובכה"ג יש להחמיר לכתחילה שאם נשתנה ממראה האתרוג אפילו לא נשתנה למראה פסול ולפסול בחוטמו בכל שהוא, ובב' וג' מקומות אפילו שהוא מיעוטו של האתרוג. ויש להזהר בזה, כי אע"פ שבתחלה אין ניכר כל שינוי מראה, מ"מ מצוי מאוד שמשתנה במשך הזמן.

ב. נקודות שחורות באתרוג פוסלות משום שינוי מראה, אם הנקודות בחוטמו פוסלת בכל שהוא, ובשאר חלקי האתרוג פסול אם הם בב' וג' מקומות. מראה פסול פוסל רק כאשר הוא ניכר כשמחזיקים את האתרוג ביד [כדרך נטילתו למצוה] ומבחינים בנקודה ממרחק, אבל אם מבחינים בנקודה רק כשהאתרוג סמוך לעין, האתרוג כשר. ואין צריך לומר שאם מבחינים בנקודה רק ע"י זכוכית מגדלת שהאתרוג כשר.

ג. גם בנקודות שחורות הנגרמות ע"י ריסוס יש להחמיר שנחשבות שינוי מראה, וכשניכרות להדיא וכנ"ל].

מדיני לולב

א. באם העלה האמצעי – התיומת – הוא עלה יחידי ואינו כפול מתחלת ברייתו פסול, (לדעת הרמ"א, ולדעת המתברר פסול כשרוב העלים כך). ואם קיים עלה שני אלא שהוא צר מהעלה הראשון, אזי באם העלה הצר מכסה את רוב העלה השני כשר ובאם חופה רק את מיעוטו פסול.

ב. נקטם ראשו של העלה האמצעי אפילו בכל שהוא יש להחמיר שלא לקחתו למצוה. אבל אם יוצא ממנו קוץ ארוך ודק ונקטם הקוץ והעלה עצמו נשאר שלם כשר.

ג. באם בתיומת עלה אחד גבוה מחבירו מתחלת ברייתו אין בזה חשש של נראה

* בקובץ ב', תשרי תשנ"ג הובאו פסקי הלכה מבוארים בדיני ד' המינים, וכאן הכאנו תמציו: דינים מצויים, עם הוספות.

1234567

כשנים וכשר.

- ד. נסדק העלה העליון ונתרחקו הסדקים זה מזה עד שנראה כשנים [כהימנק] פסול, אף כשנחלק רק מעט מארכו שאינו פסול מטעם נחלקה התיומת. גדר הימנק הוא רק כאשר העלים נתרחקו זה מזה, באופן שגם אם יניחם ייראו כשנים, כגון שהם בצורה כזאת V או כזאת X, אבל אם כאשר מניחם במקומם הם שוכבים זע"ז ואינם נראים כשניים כשר.
- ה. ¹²³⁴⁵⁶⁷לולב הדבוק בקליפה אדומה [שקורין קורא] כשר, גם אם התיומת אינה עומדת מחוברת מאיליה אלא ע"י הקורא, ובין שמחזיקה את התיומת מבחוץ ובין שהיא בין העלים של התיומת הוה חיבור גמור וכשר שכן דרך גידולו.
- ו. מצוי שעלי התיומת פתוחים מצד הגב של הלולב, ומצד פני הלולב סגור כראוי, ונראה שאין בזה חשש של נראה כשניים.
- ז. לולב שעליו העליונים עשויים כמין קמטים כשר. (ואינו בכלל כוון דאיתא בסוכה ל"ב א' לפסול, דזה רק כשגופו מכוון ולא בעלים העליונים בלבד).

מדיני הדס

- א. ^{הערה}גדר משולש נמדד במראית העין, וכל שנראים שורשי העלים משולשים כשר. ^{הערה}א.
- ב. ^{הערה}שיעור אורך ההדס ג' טפחים, ויש לחשבו מתחלת העץ שבראשו, והעלים הגבוהים מראשו אינם מצטרפים לשיעור. וחלק העץ שמתחת לעלים מצטרף לשיעור ג' טפחים אורך ההדס, אבל אינו מצטרף לשיעור השילוש להחשב כמשולש, כיון שאינו מחופה בעלים. ^{הערה}ב.

-
- א. [ובשם החזו"א מוסרים שאם יש קו הנפגש בכל שרשי העלים נחשב משולש ולא שזהו השיעור אלא שזה בודאי שפיר דמי]
  - ב. [עין בחזו"א סי' קמ"ו סק"ח, ובס' ארבעת המינים עמ' 13]

סיכוך במחצלת

מותר לסכך במחצלת העשויה מקרשים דקים המחברים יחד ע"י חוטים כעין אריגה. ויש להקפיד א. שהקרשים יוכלו לעמוד ברוח מצויה גם בלי החוטים, דהיינו שישים קורות לאורך הסוכה מתחת לרוחב המחצלת, שאז הקרשים עומדים ומוחזקים ע"י הקורות ולא ע"י החוטים. [וחשש זה מצוי בסוכה גדולה], ב. במקום שרוחות מצויות ישים על המחצלת קרש שיחזיק את המחצלת ברוח, [כדי שלא תעמוד ע"י החוטים]. ג.

- א. ולא מדיקט שאינו כשר לסיכוך כיון שהעץ מחובר ע"י דבק שאינו כשר לסיכוך כיון שאינו גידולי קרקע, והוא מעמיד בדבר שאינו כשר לסיכוך.
- ב. עיין בשבט הלוי ח"ו סימן ע"ד בתשובה בענין המחצלת, דלכתחלה יש להחמיר שלא להעמיד בדבר המק"ט, וה"ה בדבר שאין מסככין בו כניילון וכדו', (כדמוכח משאלת הראשונים במה שסומכין את הסכך על הכותל), ובזה צריך לדעת את המציאות אם יכול להחזיק מעמד גם בלי החוטים. והגאון ר' יוסף שלום אלישיב שליט"א חושש לפסול את המחצלת מטעם אחר, ע"פ תשובת הרשב"א המובא בב"י סי' תרכ"ט דנסרים דקים המחברים זל"ז הרי הם כנסר אחד רחב ויש בהם משום גזירת תקרה, וכיון שהקרשים מחברים ע"י האריגה הרי נעשו כנסר רחב ד"ט ואיכא גזירת תקרה, אמנם נראה דכיון שהמחצלת רכה ומתקפלת אין היא בכלל גזירת נסר רחב ד"ט, ע"כ. וא"ל מרן שליט"א שהורה להידור לשים חוט כותנה שאינו שזור לגמרי שאינו מקבל טומאה, ופסולו רק מדרבנן מפני שנשתנה. [ומ"ש שם בתשובה זו"ל מיהו אח"כ נתברר דאין החוטין בגדר מעמיד כלל, ועכ"פ עלינו להקפיד שיהיו מעט חוטים באופן שיהיה ברור שאין בחוטין גדר מעמיד כלל ע"כ, כוונתו שעשו נסיון והתברר שאין החוטים מחזיקים את הקרשים ברוח, ואדרבה כששמו קרשים בלא חוטים החזיקו מעמד ברוח, ואילו מחצלת עם חוטים לא החזיקה כיון שהרוח היזה אותה יותר בקלות כיון שהכל מחתיכה אחת.

הלכות שביעית

קדושת שביעית

הלכות שביעית

- א. בעיה"ק ב"ב ת"ו נוהגים כשיטת החזו"א לנהוג קדושת שביעית בפירות נכרים ובירקות אזלינן בתר לקיטהב וע"כ ירקות שנלקטו מיד לאחר ר"ה של שביעית ונתבשלו במרק יש במרק קדושת שביעית והעצמות שנתבשלו במרק אין צריך למצוץ מהם את הטעם ומותר לזורקם ואין צריך ליתנם לבהמות, או לשמרם עד שיפסדו ממאכל בהמה.^ה
- ב. מצוי אחרי שמחה (כגון שלום זכר) שמתערבת פסולת שראויה לבע"ח, ויש בה קדושת שביעית, עם פסולת שאין בה קדושה, ואסור לברור בשבת את הפסולת שיש בה קדו"ש כדי להניחה בפח השמיטה, משום איסור ברור, (שהרי הוא ברור לאחר זמן ולא להשתמש לאלתר).^ה
- ג. מותר לילדים לשחק בגרעיני משמש.^ה
- ד. ורדים יש עליהם קדושת שביעית, עשבים בלא ריח אין עליהם קדושת שביעית.^ה

אוצר החכמה

- א. חזו"א סי' כ' אות ז', ובירושלים המנהג כדעת הבית יוסף דאין בהם קדושת שביעית.
- ב. ר"ה דף י"ג ע"א.
- ג. רמב"ם פ"ז הל' כ"ב, וכן בפט"ו ממאכ"ס ה"ח דשביעית אוסר במינו בכל שהוא ושלא במינו בנותן טעם וחייב לאכול כל התערובת בקדושת שביעית.
- ד. כיוון שאין דרך אדם למצוץ העצמות הרי זה כהדין המבואר ברמב"ם פ"ה דשביעית דאין מחייבין אותו לאכול דבר שאין כדרכו כגון פת שע"פשה וכדו', וכן פסק בשה"ל ח"ז סי' ק"פ אות ב'.
- ה. מובא בשה"ל שם דנראה מדברי החזו"א דכל מה שצריך ליתנם לבהמות הוא דווקא אם דרכו בכך כל השנה אך כשאין דרכו בכך כל השנה אין צריך ליתנם לבהמות ויש לומר שמפני כך נפקע קדושת שביעית מזה לגמרי, ואפי' אם נאמר דבכל תבשיל שנפסד אין נפקע ממנו קדושת שביעית כיון שאפשר לאכלו ע"י הדחק אך טעם הכלוע כעצמות עדיפא מזה.
- ו. אף שיש בתוכם כעין שקד כיון שאינו עומד לאכילה שאין הדרך לפתוח הגרעין להוציאם אין להתמיר בזת, כמ"ש בשה"ל ח"ז סי' רכ"ד אות ג'.
- ז. שה"ל ח"ב סימן ר"ב, ממתני' דשביעית פ"ז מ"ו, זורדים יש בהם קדו"ש, ובלא ריח הביא שם ממסקנת הירושלמי דאין עליהם קדושת שביעית.

ועשבים עם ריח ראוי להחמיר. ח וכן יש להחמיר בהדסים למצוה ולנהוג בהם קדושת שביעית. ט

ה. אסור לשלוח משלוח מנות ראשון שעומו יוצאים יד"ח המצוה מפירות שביעית, ולאחר שיצא ורוצה לשלוח תגמול למי ששלח לו לכתחילה אסור, י"א אך השולח אין מזניחין אותו ותוספת משלוח מנות מותר לכתחילה. יב

ו. באתרוג הולכים לגבי קדושת שביעית גם אחרי הלקיטה וגם אחרי חנטה, יג וע"כ כדאי לתלוש האתרוגים בערב שביעית לפני ר"ה כדי שלא יהא בהם קדושת שביעית ואיסור סחורה. יד

בעץ הפאפא אין צריך לחשוש גם אחר לקיטה, והולכים רק אחרי החנטה כאילן. יז

מלאכות בשביעית

ז. כדאי להחמיר שלא לזרוק גרעיני פירות במקום שיכולים להקלט בקרקע, (כגון בקרקע לחה). טו

ח. בשה"ל שם כותב דכיון דהוא בעיא דלא איפשיטא ולחלכה נראה להחמיר בבעיא דלא איפשיטא ואע"פ ששביעית בזה"ז דרבנן והיה ראוי להקל אך כיון דמחמירין בדאורייתא שוב לא נפקע חומרתו.

ט. בשו"ת משנת יוסף ח"א סי' כ"ה אות ח', מביא דעת מרן שליט"א לנהוג קדו"ש בהדס כיון דבני ריח נינהו ועמ"ש"ש בשם החזו"א.

י. שה"ל ח"ז סי' קפ"ד ע"פ דברי הרמב"ם פ"ו משביעית דדמי שביעית אין פורעין בו חוב, ובמשלוח מנות הראשון פורע חוב של חז"ל המוטל עליו וע"ע בחזו"א סי' י"ג כ"ו באיסור פרעון חוב, ובשה"ל ח"ז קפ"ד ב'. [וע"ע בשו"ת מנחת יצחק ח"י סי' נ"ז].

יא. דאין לאסור לגמרי כיון שהוא רק תגמולין שדרכו לגמול חסד עם המתחסד עמו, ויש חולקין על שיטת הרמב"ם דאוסר [פאת השולחן סימן ז' ס"ק י'] וסוברים דדבר שאינו חייב להשיב לו מותר להשיב, ומ"מ צריך להודיעו שהוא של שביעית.

יב. כיון שאינו בגדר דבר שחייב לכו"ע ואינו תשלומין כלל.

יג. שה"ל ח"ז סימן קע"ו דרוב הראשונים פוסקים דאף דרבנתינו אמרו דאזלינן בתר לקיטה מ"מ הוא רק לחומרא אך מן הדין הוא אילן גמור דאזלינן בתר חנטה ודלא כשיטת הרמב"ם פ"ד מהל' שמיטה ופ"א ממע"ש דאזלינן לענין שביעית רק בתר לקיטה.

יד. שה"ל ח"ז סימן קע"ו כיון דסובר בודאי דהוא מין עץ.

טו. מבואר בשה"ל ח"ז סימן ק"פ אות א' דענין זה נוגע להמבואר באו"ח סי' של"ו ס"ד דלא ישליך בשבת זרעים במקום ירידת הגשמים שסופן להצמיח ואם ישליך לתרנגולים לא ישליך אלא

- ח. יש להמנע מגיזום דשא בשביעית ובצורך גדול ישאל שאלת חכם, ס"ז ולענין השקאת דשא ופרחי נוי צריך למעט ולהשקות רק כמה שצריך לקיומם.¹²³⁴⁵⁶⁷
- ט. אם קצצו סכך בצורת זמירה המועילה לגידול האילן, [כגון עובדי עיריה] אינו נאסר לשימוש ומותר לסכך בו.¹²³⁴⁵⁶⁷
- י. עציץ נקוב בבית, אף אם הוא בקומות העליונות, אם מונח על הרצפה העשויה ממרצפות רגילות שלנו, יונק מהקרקע ואסור לעשות בעציץ מלאכות האסורות בשמיטה.¹²³⁴⁵⁶⁷ ובעציץ שאינו נקוב עיין בהערה. יט

כשיעור שיאכלו בו ביום או ליומיים, והנה בטעם הלכה זו נחלקו האחרונים די"א דהאיסור הוא מטעם קליטה בקרקע וי"א דהאיסור הוא מחשש שהזרע בעצמו יגדיל שרשים במים, ויש נפק"מ בין הטעמים, דאם הטעם משום קליטה בקרקע יש מקום לחומרא זו אף שאינו פס"ר ואולי הוא רק מחומר איסור שבת, ואם נימא דשביעית בזה"ז דרבנן הוה תרתי דרבנן, מ"מ יתכן החומרא גם בשביעית ודוקא עם מים כמשמעות השו"ע, אך להשיטה השניה שהוא מטעם צמיחת הזרעים הוא תלתא דרבנן, דהיא רק תולדה דרבנן ואינו פס"ר וגם דשביעית בזה"ז דרבנן ועוד דכתיב "שדך לא תזרע" ולא דהזרע לא יצמח.

טז. שה"ל ח"ב סי' ר"ב.

יז. שה"ל שם.

יח. [לאחרים מותר לפ"ד המג"א באו"ח סי' רמ"ט סק"ג דמצווה הבאה בעבירה היא רק על עצמו ולא על אחרים כדמשמע מרש"י בסוכה דף ל' גבי אונכרי דיקצצו הנוכרי ולא הישראל וכתב רש"י דאם יקצוץ הישראל ייאוש לא קני ואפי' אם קני הוי מהב"ע ומשמע שאפי' שגם עכשיו הגויים גוזלים אעפ"כ אין מהב"ע לגבי אחרים] ובעיקר הדבר נראה דל"ח מהב"ע עפי"ד התוס' בריש לולב הגזול דף ל' ע"א ד"ה משום דהיכא שאין המצוה באה ע"י העבירה ל"ח מהב"ע, וה"נ כאן אין צורך לעבירת הגיזום כדי שיהא לו סכך שהרי יכול לקוצצו באופן המותר, [וע"ע בשד"ח כללים מערכת המ' כלל ע"ז אות א'].¹²³⁴⁵⁶⁷

יט. לגבי עציץ נקוב עיין בשבט הלוי ח"ז סי' קפ"ד דקיבל כן ממרן החזו"א זצ"ל, וכ"כ בח"ו סימן קס"ז, ולגבי עציץ שאינו נקוב בבית ע"ש דהחזו"א בסי' כ"ו סק"ד נוטה להחמיר, ובמכתב נוטה להקל. וע"ע בתשובות שה"ל ח"ח סי' רמ"ה – רמ"ז לגבי הגידול בחממות.

הלכות פדיון הבן

זכרים

החייבים בפדיון הבן

א. מצות עשה על כל איש מישראל לפדות את בנו שהוא בכור לאמו הישראלית בחמש סלעים שנותן לכהן, ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן. ואין האשה חייבת לפדות את בנה.^{12.34567}

ב. כהנים ולויים פטורים מפדיון הבן. וגם אם האב ישראל אלא שהאם בת כהן ובת לוי פטור הבן מפדיון. ואף בזה"ז [שאין לנו אלא כהני חזקה] פטורים הם מפדיון.^{12.34567}

ג. בכור שאין ידוע לו אם אביו או אמו כהנים או לויים הם [ומצוי הדבר בזמנינו בעולי רוסיא] חייב בפדיון.¹

ד. אב שלא פדה את בנו בזמנו והגדיל הבן, חייב הבן לפדות את עצמו, ואעפ"כ לא פקעה המצוה מן האב, ואם פודה את בנו פודהו בברכה [ועדיף שג"כ יעשה הבן את אביו שליח לפדותו].^{אוצר החכמה}

א. רמב"ם פי"א מהלכות בכורים ה"א, וטושו"ע יו"ד סימן ש"ה ס"א.

12.34567

ב. רמב"ם שם.

ג. שו"ע ס"ב והיינו אפילו אם אין אב.

ד. שו"ע סעיף י"ח.

ה. שם, ובאם תלה הכתוב שנאמר פטר רחם בישראל.

ו. שבט הלוי ח"ב קע"ג, דלא שמענו מעולם לחוש לחומרת שאלת יעב"ץ ח"א סימן קנ"ה שהובא בפ"ת סק"ב דבזה"ז יש לפדותם מספק עמ"ש להלן הערה נ"ב דכהני חזקה כהנים גמורים הם.

ז. בשו"ת צמח צדק סי' קכ"ה (הביאו בפ"ת ס"ק ל"ב) כתב בנערה שנמלטה בקטנותה מארץ מגוריה מחמת סכנת מלחמה, ונשאת וילדה בן זכר, ואינה יודעת אם אביה ואמה כהנים או לויים היו דבנה פטור מפדיון מחמת הספק ככל ספק בכור כמ"ש בשו"ע סי"ג, ולא אזלינן בתר רובא דעלמא שאינם כהנים ולויים דאין חולכין בממון אחר הרוב, וע"ש בנחלת צבי, וביד אברהם בגליון בסי"ב הביא בשם ההפלאה דאם יש נפק"מ לשאר דברים אזלינן בהו בתר הרוב, וממילא מהני ג"כ לגבי ממון, וע"ע אריכות בקונטרס הספיקות (כלל ו' אות ה'), ובשו"ת בנין ציון (סימנים ק"ד ק"ה), ובשו"מ (מהדורה ו' סימן ט'). [ומרן שליט"א העיר דהחשש שמא בני כהנים הם קטן מאוד כיון דאף אם בני כהנים הם, מסתברא דכבר נעשו חללים וחייבים בפדיון ויכולים לפדותם בברכה].

ח. שו"ע סט"ו.

ט. עיין בשו"ת ח"ח סימן ר"מ, שהב"י מביא בסימן ש"ה בבד"ה מתשובות הרשב"א ח"ב סימן שכ"א.

מבית לוי

כח

פדיון ע"י שליח ובית דין

ה. לכתחילה יפדה האב את בנו בעצמו ולא ע"י שליח, אבל לעת הצורך יכול לפדותו ע"י שליח, ויתן האב מממונו לשליח ע"מ שיתן לכהן עבור פדיון בנו.¹ שליח הפודה מברך על פדיון הבן ושהחיינו, ומהיות טוב אם ימצא דבר חדש שמברכים עליו שהחיינו כגון פרי או בגד, יניחנו לפניו או ילבשנו ויכוין עליו בשהחיינו. יא

אד"ח 1234567

דגם משהגדיל הבן עדיין יש מצוה על האב לפדותו, ומ"מ אם רצה הבן לפדות עצמו פדוי וכל הקודם בפדיונו זכה ומברך על פדיונו ומיהו מסתברא שהאב קודם שמצות הבן על האב. וכן דעת החינוך במצוה שצ"ב, ועיין במנ"ח (שחידש דמצות האב היא העיקר, ואם רוצה האב לפדותו וחטף הבן את המצוה ממנו חייב לשלם קנס יו"ד זהובים כמבואר בחור"מ סו"ס שפ"ב), ולאפוקי מדעת הריב"ש בתשובה סימן קל"א דמשהגדיל המצוה על הבן בלבד ולא על האב, ולהלכה נראה דיפדנו האב בברכה וכהרשב"א שהרי הב"י הביא רק את דעתו, ומ"מ לצאת יד"ח דעת הריב"ש יעשה הבן את אביו שליח, וכדעת הסוברים דשליחות מהני דשיטתם עיקרית, ויש גם מקום בהלכה שאח"כ יפדה הבן את עצמו בלי ברכה, אבל א"צ לזה עכ"ד.

הרמ"א בס"י כתב ואין האב יכול לפדות ע"י שליח וגם אין בי"ד פודין אותו בלא האב, והאחרונים נחלקו וס"ל דאפשר לפדות ע"י שליח (ט"ז וש"ך מע"מ וצידה לדרך ומהר"ל מפראג). ועיין בגליון רעק"א שכ' דמה דס"ל לדעה זו דאין לפדות ע"י שליח היינו שהשליח יעשה מעשה הפדיון שיאמר לכהן במעות אלו יהיה הבן פדוי, אבל פשיטא דיכול להקנות לכהן את המעות ע"י שליח והוא בעצמו אומר במעות אלו שאני מקנה לך ע"י השליח יהא הבן פדוי. והיינו דבעינן שיתן האב ממעותיו וגם יאמר לכהן. ובפ"ת ס"ק ט"ז הביא משו"ת חת"ס סי' רצ"ז שמחלק בין היכא שנותן השליח ממעותיו דע"ז כ' הרמ"א דאין לפדות ע"י שליח, אבל כאשר האב שולח ממעותיו ע"י שליח אין זה פדיון ע"י שליח אלא הגעת ממון ע"י שליח ולכו"ע אין בכך כלום והרבה שגו בזה ע"ש [ולדעת רע"א לא סגי במה שנותן ממעותיו וצריך שיאמר ג"כ האב לכהן ששולח לו מעות ע"י שליח וצ"ב מ"ט צריך אמירה דחא נתינת המעות לכהן היא הפדיון]. ועע"ש משו"ת חת"ס סימנים רצ"ג רצ"ד דלכתחילה אין לפדות ע"י שליח משום דמצוה בו יותר מבשלוחו, ובפרט דרמ"א כ' דאין לפדות ע"י שליח, וגם דראוי לפדות בעצמו דומיא דבכורי ישראל במצרים שניצלו ע"י הקב"ה בעצמו.

יא. בפ"ת סקט"ז הביא מצל"ח פסחים קכ"א ע"ב שבפודה בנו ע"י שליח אין מברכים שהחיינו לא השליח ולא האב, ושכ"כ בשו"ת פני אריה סמ"ד, ועוד כ' הפני אריה שהשליח אינו מברך על פדיון הבן אלא על פדיון בכור, ומשו"ת חת"ס יור"ד סי' רח"צ הביא שכ' דהשליח מברך ב' הברכות שהחיינו ו"על פדיון הבן" [וכן סתימת הפוסקים שלא הזכירו נוסח אחר לברכה בפודה

- ז. בכור שלא נפדה ע"י אביו אין בי"ד מצווין לפדותו. יב ונחלקו הפוסקים אם יכולים בית דין או אחר לפדותו, וע"כ אם רוצים לפדותו [וכן ראוי לנהוג מחשש שמא לא יפדה עצמו כשיגדל]. יג יזכו מעות לקטן ויפדוהו בלא ברכה ויחזור הוא ויפדה עצמו בגדלותו בלא ברכה, יד ועיין בהערה.
- ח. חרש אלם שאינו שומע ואינו מדבר שנולד לו בן בכור, יפדנו האב בלא ברכה, וגם יפדוהו בי"ד, שיזכו מעות לקטן ויפדוהו. טי

מבית לוי

- ע"י שליח] ומהיות טוב אם ימצא דבר חדש כגון פרי יניח לפניו לאפוקי נפשיה, וכ' הח"ס דשוב מצא כן בדרישה דמברך שתיים ע"כ. [ובאג"מ יור"ד סי' קצ"ה כ' בבן ישראלית שילדה מנכרי דטוב שיאמר על פדיון הבכור, והעיר חכ"א דלא כ"כ אלא בבן מנכרי שאין הפדיון מכח האב, משא"כ שליח יוכל לומר על פדיון הבן שהרי פודה בנו של פלוני, ול"ד לפודה עצמו דמברך לפדות הבכור כמש"כ בשו"ע ס"י].
- יב. תשובות הרשב"א סימן רמ"ה, (וע"ע בתשו' חת"ס יור"ד סימנים רצ"ה רצ"ו רצ"ז).
- יג. ז"ל הרמ"א בסט"ו, ויש מי שכתב דכותבין לו על טס של כסף שאינו נפדה ותולין לו בצוארו כדי שידע לפדות עצמו כשיגדל. ובש"ך כ' דלרוב הטס נאבד וע"כ טוב יותר שיפדוהו הבי"ד כשהוא קטן. וכן מורים למעשה לפדותו בקטנותו, מחשש שיכחה כשיגדל, וכמ"ש בשבט הלוי ח"ג סי' קנ"ב וסי' קע"ו.
- יד. עיין ברמ"א ס"י דס"ל דבי"ד אין יכולין לפדותו, ועיין בט"ז ובש"ך ובנקה"כ שחולקים וס"ל דיכולין לפדותו, וש"ך ס"ל דגם ביתוס זכין לו, ובית דין בודאי יכולים לפדותו, ולהט"ז דוקא ביש לו אב ואינו פודהו מסיבה כל שהיא יכולים אחרים לפדותו ולא ביתוס, והחת"ס בסי' רצ"ה מסיק לגבי יתום דמהיות טוב יפדנו בי"ד בברכה בלי שם ומלכות בממון של היתום או יזכו לו הממון ויתנו לכהן במתנה ע"מ להחזיר וכו', ולכשיגדיל יחזור ויפדה עצמו ע"כ. וע"ע בפ"ת ס"ק ט"ז באריכות.
- וכן הורה מרן שליט"א בבן ישראלית מנכרי, לפדותו עתה בלא ברכה, ויחזור ויפדה עצמו כשיגדל בלא ברכה וכ"כ בשבט הלוי ח"ג סי' רע"ו, וכ' שם דמעיקר תדין חייב פדיון בברכה, דישאל גמור הוא כמבואר באה"ע סי' ד', וא"צ גירות כדעת מקצת ראשונים שהביאם רעק"א בהל' מילה סי' רס"ו סי"ב וחשש משום כך שלא למולם בשבת.
- טו. כשבט הלוי ח"ג סימן קנ"ב כתב דנראה דדמי לבכור יתום שנחלקו בו דהט"ז ס"ל דאין פודין ע"י בי"ד, וש"ך ס"ל דפודין, ובח"ס ס"ל דפודין (סי' רצ"ז וע"ע בסי' רצ"ה רצ"ו), וא"כ ה"נ בנידו"ד דחרש פטור מהמצוות כמאן דליתא לאב דמי ותליא בפלוגתא הנ"ל, ושוב הביא דעת שואל ומשיב מהדו"ב ח"א סימן ל' שהאב החרש יכול לפדותו אף שפטור מן המצוות, דמ"מ בני מצוות

בכור החייב בפדיון

- ט. בפדיון הבן חייב מי שהוא פטר רחם, בן ראשון לאמו, אבל אם הוא בכור לאביו ולא לאמו, שכבר ילדה לבעל אחר אינו חייב בפדיון.^{טז}
- י. הפילה נפל ואח"כ ילדה ולד של קיימא, אינו פטר רחם ופטור מן הפדיון, וג' זמנים חלוקים בדין זה.
- א. הפילה לאחר ג' חדשים לעיבורה, כיון שהוכר עובר ודאי כבר נתרקמו אבריו, והנולד אחריו פטור מן הפדיון.^{יז}
- ב. הפילה בתוך ארבעים יום לעיבורה הנולד אחריו חייב בפדיון.
- ג. הפילה לאחר ארבעים יום ובתוך ג' חדשים לעיבורה, הבא אחריו חייב בפדיון ובלא ברכה. וצריך שאלת חכם בכל מקרה.^{יח} פרטים רבים נוספים הבאנו בהערה.^{יט}

הפדיון

- נינהו וכמ"ש בשו"ת מהרי"ל סימן קצ"ו, וע"ש מה שדן בדבריו, ומסיק לפדותו בלא ברכה כמ"ש השו"מ, ולהוסיף עוד פדיון ע"י פדיון שיזכו לקטן ממון (וכמ"ש בנקה"כ). ולענין אמירת מה בעית ספי יכתבו כן להחרש והוא יכתב חפץ אני וכו' עכ"ד.
- טז. שו"ע סי"ז.
- יז. שו"ת חת"ס סי' רצ"ט, והגר"ש לנדא בנוב"ת יו"ד סימן קפ"ח.
- יח. הרמ"א בסכ"ג כתב, וכל זמן שאין אבריו מרוקמים אין פטר את הבא אחריו, ומקורו מתשובות מהרי"ק שורש קמ"ב דכל שבדקוהו נשים ולמראית העין אינו מרוקם סומכים ע"ז ואמרי' דאינו מרוקם, ואמרינן דאשה זו בחזקת שעדיין לא נפטר רחמה, וכן שהנפל בחזקת שלא נתרקמו אבריו עדיין דהא חזקה גמורה היא, והאחרונים הרבו לדון בדבריו, עיין בשו"ת חכ"צ סי' ק"ד דאין אנו בקיאים בריקום, וגם יש רוב נגד החזקה דרוב נשים ולד מעליא ילדן, ובשאלת יעב"ץ סי' מ"ט, הגר"ש לנדא בנוב"ת סי' קפ"ח, שו"ת חת"ס ביו"ד סי' רצ"ט, ותשובה מאהבה ח"א סי' י"ח ומסקנת הפוסקים דלמעשה יש לפדות את הבא אחריו בלא ברכה.
- יט. הדברים שנכתבו בפנים נאמרים באופן כללי, ויש אופנים רבים שבהם צריך לדון עפ"י הוראת חכם ובירור רפואי, ובזמנינו שניתן לברר יותר את המצב ע"י בדיקת אולטראסאונד ובדיקות אחרות צריך לדון בכל מקרה לגופו של ענין. ולדוגמא: א. בהפילה זמן מועט לאחר מ' יום – יום או יומיים – יתכן בהחלט שהעובר מת קודם ארבעים יום והבא אחריו חייב פדיון בברכה, ואם יש סבירות גדולה לכך [בדיקת אולטראסאונד אינה מהווה הוכחה ברורה למצב זה] אפשר להורות כן. ב. וכן אם נתברר שיש כיס ריק בלבד בלא עובר, ע"י בדיקת אולטראסאונד ובירורים אחרים, ונראה לעינינו שבודאי כך הוא יש לומר דחייב הבא אחריו בפדיון בברכה. ג. וכן באופן שלמדאית עין לא היה הולד מרוקם, ויש מחלוקת בין הרופאים אם היה הפלת עיבור או קרישת דם בעלמא, אפשר להקל ע"פ הוראת חכם ולפדות את הבא אחריו בברכה. ד. וכן לאידך גיסא אם יתברר ע"י אולטראסאונד שהולד היה מרוקם בתוך ג"ח, י"ל דהבא אחריו פטור לגמרי

- יא. הנולד בניתוח קיסרי (קייזר שניט) אינו פטר רחם ואינו בכור לפדיון, וגם הנולד אחריו בלידה רגילה אינו חייב בפדיון.¹²³⁴⁵⁶⁷
 יב. הנולד בלידת מלקחיים חייב פדיון בברכה.^{כא}
 יג. הנולד בלידת ואקום חייב פדיון בברכה.^{כב}

בכור הנמצא באינקובטור

- יד. אין חייב בפדיון אלא בכור שיכול להתקיים אבל בכור נפל, היינו שנולד קודם זמנו ואין יכול להתקיים פטור מפדיון.^{כג}
 טו. בכור שנולד בזמנו בחדש התשיעי והוכנס לאינקובטור כיון שלא היה מבושל כל צרכו או מחמת בעיות נשימה וכדו', אם לפי דעת הרופאים יכול להתקיים פודים אותו אף כששוהה באינקובטור, כיון שנחשב לבר קיימא.
 טז. נולד בחודש השמיני (או בשביעי ולא נגמרו שעריו וצפרניו, וכ"ש שנולד לששה חדשים) והוכנס לאינקובטור, והוא במצב שאינו יכול לחיות בלא אינקובטור, אין לפדותו עד לאחר שהוצא מהאינקובטור ורואים שיכול לחיות בלי המכשיר, ונראה להמתין ולפדותו לאחר שיעברו עליו שלשים יום בחוץ.^{כד}
 ז. בכור שעבר ניתוח והוא עדיין בגדר חולה שיש בו סכנה אבל לא מצב טריפה יפדנו בזמנו ולא ידחה את הפדיון לאחר זמן כדי לעשותו ברוב עם.

מן הפדיון. ה. הריון שמחוץ לרחם הבא אחריו חשוב פטר רחם וחייב בפדיון בברכה, שבט הלוי ח"ח סי' רל"ט ע"ש. ו. ולגבי עשית סעודת מצות. הדבר תלוי במדת הספק שאם נוטה יותר לומר שלא היה נפל הפטור מפדיון יש לעשות ג"כ סעודה ולפדות כדין ורק בלא ברכה, אבל היכא

שנוטה יותר לפטור מפדיון ופודים רק מחומרא, אין מורים לעשות סעודה והפדיון יעשה במתנה ע"מ להחזיר, (כמ"ש בשו"ת חת"ס בספיקות).

- כ. שו"ע סכ"ד.
 כא. בדין חציצה בבכור אדם ושיעור החציצה אם ברובו או במיעוטו האריכו האחרונים עיין שו"ת אבנ"ז יו"ד סי' שצ"א-שצ"ד, ובשו"ת חלקת יואב סימן כ"ו [ובשו"ת לבושי מרדכי (מאד) מהדו"ת יו"ד סימן קל"ג ודעת האג"מ יו"ד ח"ג סימן קכ"ה דאין דין חציצה בבכור אדם כלל, וע"ע בשו"ת מהרש"ם ח"ג בסוף המפתחות לחחו"מ ובדובב מישרים ח"ב סי' ל"ב שכתבו להלכה שיש לפדותו בברכה וכן מורה מרן שליט"א. [וכהיום יש שיטות שונות בזה, יש המשתמשים במלקחיים רק לאחר שהוציא הוולד את ראשו ובכח"ג לכו"ע חייב בפדיון בברכה].
 כב. כיון שהשאיבה ע"י מכשיר הואקום אין שום חציצה בין הראש לרחם.
 כג. בשו"ע סי"ב איתא דבכור טריפה אינו חייב בפדיון, וה"ח בכור שהוא בתורת נפל.
 כז. ביאור הדברים בתשובת מרן שליט"א בכתב יד.

הכהן הפודה

מחזור 1234567
מחזור 1234567

- ית. אין לפדות אצל כהן מחלל שבתות בפרהסיא, ואם פדה צריך לחזור ולפדות בברכה. כד
- יט. אין פודין אלא אצל כהן זכר ולא אצל כהנת. כה

זמן הפדיון

- כ. זמן הפדיון הוא משיעברו עליו שלשים יום דהיינו ביום הל"א, וכן צריך שיעבור עליו "חדש" ימים דהיינו כ"ט ימים וי"ב שעות ותשצ"ג חלקי שעה (כשלשת רבעי שעה), ואין לפדותו עד שיעברו עליו שניהם שיהיה ביום הל"א ושעברו עליו כ"ט י"ב תשצ"ג. כו

כד. בשבט הלוי ח"ב סי' קע"ב כ' דפשיטא דאסור לפדות אצל מחלל שבת, ואם פדה צריך לחזור ולפדות, דהרי כ' הרמב"ם פ"א מהל' בכורים ה"א דכל כהן שאינו מודה במתנות כהונה אין לו חלק בהן ואין נותנין לו מתנה מהן, ורש"י בחולין קל"ב ע"ב ד"ה שאינו מודה פ' שאמר בלבו דברי הבל הן ולא צוה המקום להקריב לו קרבנות אלא משה בדה מלבו ע"כ, וא"כ כ"ש במחלל שבת שנחשב לכופר בכל התורה והרי הוא כגוי גמור כמבואר ברמב"ם הלכות שבת סו"פ ל', ופשיטא דמחלל שבת מחלל עבודה דגם קדושת כהונה אין לו, וכמ"ש הפר"ח או"ח סי' קכ"ח סל"ט לענין נשיאות כפים דאף דעובר עבירה בשאר עבירות כשר לנ"כ מ"מ מחלל שבת פשיטא דפסול והובא שם בפמ"ג ואף דנחלקו הפוסקים אם הוא כנכרי מה"ת או מדרבנן, הרי דעת הר"מ הנ"ל משמע דמה"ת הוא כגוי וכד' הש"ך ביו"ד סי' ב', ואף שרבים חולקים עיין ברעק"א שם ובצל"ח חולין י"ד ע"א, מ"מ גם אם הוא רק מדרבנן כיון דצריך מדרבנן לחזור ולפדות צריך לחזור ולברך. ואף שבדרכ"ת יו"ד סי' קכ"ב ס"ק י"ב הביא משו"ת בנין ציון החדשות סי' כ"ג דמחללי שבת בזמנינו אין נחשבין למומרים גדולים וחשיבי תינוקות שנשבו מ"מ צ"ע אם זה שייך בארה"ק דמי לא יודע משב"ק, וע"כ צריך לחזור ולפדות עכת"ד.

ולענין כהן ע"ה, עיין בשבט הלוי ח"ח סי' רמ"א דאין לדחות הפדיון כשאין כאן עתה רק כהן ע"ה כדי להמתין לכהן ת"ח, ואף עבור כהן מיוחס אין לדחות אין הפדיון, אלא דכדאי לפדות אח"כ שוב אצל המיוחס בלא ברכה, ובעצם הנתינה לכהן ע"ה עיין במהריט"א בהל' בכורות לרמב"ן רפ"ד שהאריך לברר מחלוקת הראשונים בזה.

כה. עיין בשבט הלוי ח"ו סי' קע"א ב' - דהחזו"א בכורות סי' ט"ז אות ח' כתב דפודין אצל כהנת כמ"ש תוס' קידושין ח' ע"א ד"ה ר"כ [וכ"כ תוס' בפסחים מ"ט ע"ב ד"ה ר"כ, ועיין בגליון רעק"א סי' ס"א ס"ח] ותמה ע"ד שהרי הרא"ש בסוף בכורות [ובתשובות סי' מ"ט, ובתשו' הרשב"א סי' תתל"ו, ובחינוך מצוה שצ"ב, ובטור ר"ס ש"ה, וכן הוא ברמב"ם פ"א מבכורים הל' יו"ד], ס"ל דאין הפדיון ניתן לכהנת, וכ"כ בתורי"ד בקידושין ח' ע"א, וכן קבע להלכה בשו"ת חת"ס יו"ד סי' ש"א עיי"ש.

כו. נחלקו האחרונים בזמן הפדיון שנאמר בתורה ופדויו מבין חדש תפדת, דעת הב"ח והש"ך (בסוס"ק

- כא. נולד בין השמשות מונין לו מיום המחרת.^{כז}
- כב. נוהגים רבים לאחר את הפדיון ביום ל"א ולא לעשותו לפני הצהרים, ונראה דטעם המנהג לפי שבבוקר פעמים רבות עדיין לא כלו כ"ט י"ב תשצ"ג ועדיין אינו זמן הפדיון ע"כ הרגילו לעשותו מאוחר יותר שבדאי יהא זמן הפדיון.^{כח}
- כג. לאחר שלשים יום יפדנו מיד שלא להשהות את המצוה, אבל אינו עובר בעשה אם מאחר את הפדיון.^{כט}

י"ט) שהוא חדש הלבנה כ"ט י"ב תשצ"ג, ושכ"כ בספר יראים דחדש משמע דבר המתחדש והיינו חידוש הלבנה, ומה דנקטו בש"ס ופוסקים הלשון ל' יום לאו בדווקא הוא והכוונה לחדש, וסיים הש"ך דאין נוהגים לפדות עד יום ל"א היכא דאפשר ע"ש והמג"א באו"ח סימן של"ט סק"ח חולק על הב"ח והש"ך וכתב להוכיח דבלשון תורה חדש היינו ל' יום וכן דעת החכ"צ בסימן קי"ד והפנמ"א ח"א סימן ג' ומטה אפרים סימן תקפ"א סמ"א, ושו"ת ח"ס או"ח סי' פ"א וח"ו סי' ז. דצריך להמתין עד יום ל"א.

ובחידושי חת"ס שבת קל"ו א' נסתפק דשמא כשלא מלאו לו כ"ט י"ב תשצ"ג עד תחלת יום ל"א שוב ימתין עד יום ל"ב דכיון דאין מונין שעות לחדשים א"כ כל שלא היה ראוי בתחלת יום ל"א צריך להמתין עד יום ל"ב, ועיין בשו"ת מהר"ם שיק סימן ש"ב מ"ש בזה. וכן נסתפק בח"ס דשמא מונין ל' יום מעל"ע ולא אמרינן דמקצת יום הראשון עולה לו בתחלתו והניח בצ"ע ובמהר"ם שיק הנ"ל הביא שהח"ס עצמו בגליון המג"א הסכים דאין מחשבים מעל"ע וכן הוא בתשו' ח"ס יו"ד סי' שמ"ג. וכ"כ בשו"ת רעק"א תניינא סי' כ"ב דא"צ ל' יום מעל"ע, ועיין בשו"ת עונג יו"ט דס"ל דצריך ל' יום מעל"ע.

ולמעשה מורה מרן שליט"א דבעינן תרוייהו לעיכובא, וכמ"ש בשבט הלוי ח"ח סימן רמ"א דאין לפדות קודם יום ל"א אף שכבר עברו כ"ט י"ב תשצ"ג (וע"ש שדן אם אפשר בשעה"ד לפדות בבין השמשות של ליל ל"א), וכן אין לפדות ביום ל"א עד שיעברו כ"ט י"ב תשצ"ג [וכמ"ש בפ"ת ס"ק י"ז מתיבח גומא לבעל פרמ"ג בפר' ראה, וברעק"א תניינא סי' כ"ב כ' דראוי להמתין עד זמן הפדיון לכו"ע, ובחידושי ח"ס שבת קל"ו ע"א נסתפק בזה, וכתב שאין העולם משגיחין בזה, ובשו"ת כת"ס (יו"ד סי' קנ"א) כ' שאביו הח"ס וזקיניו הגרעק"א נסתפקו בזה, ולא מצאו ראייה לזה עד סוף ימיהם ומסיק להחמיר בזה, וכ"כ במ"ב בשעה"צ סי' תקס"ח ס"ק כ"ד דצריך להקפיד ביום ל"א שיעברו ג"כ כ"ט י"ב תשצ"ג וע"ע במהר"ם שיק סימן ש"ב ובאמרי יושר ח"ב סי' קל"ב] וכ"כ בשבט הלוי ח"ח סי' רל"ט להחמיר בזה אפילו בדיעבד. וכתב עוד דדעת הפוסקים דא"צ להמתין שלשים יום מעל"ע.

- כז. כדי שיהא הפדיון בודאי ביום הל"א.
- כח. וכ"כ בשו"ת אמרי יושר ח"ב סימן קל"ב, וא"ל מרן שליט"א שיש בזה ב' טעמים טעם הנ"ל וטעם נוסף, כדי לצאת ככל האפשר יד"ח ספיקו של הח"ס שהבאנו לעיל דשמא בעינן שלשים יום מעל"ע, אף שלהלכה אין פוסקים כן.
- כט. שו"ע סי"א, ומשמע שאין באיחור ביטול מצוה, אלא שיש להזדרז לקיים מיד כמו בכל המצוות.

כד. מן הדין מותר לפדות בלילה, אך נוהגים לפדות ביום. ל [ומנהג הספרדים לפדות בליל ל"א]. לא

ובמקרה שהכהן עומד לצאת לדרך וא"א לפדות למחרת ואם לא יפדנו בליל ל"א תדחה המצוה, יש לפדות בליל ל"א. לב

כה. אין פודין בשבת וביו"ט ט"ל וביו"ט ב' של גלויות, ל"ד ואם חל זמן הפדיון בשבת יפדנו במוצאי שבת. לה ובאם יש סיבה לדחות את הפדיון ליום ראשון מותר לעשות כן. לו

ועיין בחינוך מצוה שצ"ב שכ' שאין למצות פה"ב זמן קבוע דכל שעתא ושעתא אחר ל' זמנה הוא אעפ"כ יקדים ככל האפשר. וכ"כ בתה"ד בפסקים סי' רל"ג דאין איסור כשמאחר הפדיון אלא דאין להחמיץ שום מצוה. ועיין במג"א סי' תקס"ח סק"י שאם אינו פודה בזמנו עובר בעשה, אבל לאחר מכן אינו עובר אם דוחהו יותר, ודעת הלבוש (או"ח תקנ"א סי"ז) דעובר בעשה בכל יום שאינו פודה. וכתב בשבט הלוי ח"ז סימן קע"ה דדעת ר"ה"פ) כדנפסק בשו"ע סי"א דאינו רק משום שלא ישהה המצוה וכהחינוך הנ"ל, וע"ע ברש"ש מנחות ס"ו ע"א ע"ש.

ל. כ"כ הש"ך בס"ק י"ב ומג"א סי' תקס"ח סק"י יו"ד ובטעם המנהג כ' הנוב"י (תניינא יו"ד סי' קפ"ז ובדגמ"ר על המג"א שם) שהוא כדי שימלאו לתינוק כ"ט י"ב תשצ"ג קודם הפדיון, ובשעת סי' תקס"ח סק"ח ובמטה אפרים באלף למטה סימן תקפ"א סק"ז כתבו דפודין ביום כדי לפרסם את המצוה דביום איכא פירסום טפי.

לא. שו"ת גינת ורדים (יו"ד כלל ו' אות יו"ד) והביאו הברכ"י אות י"ד, וכן נקט בשד"ח אסיפת דינים אות פ' כלל ל"ט, והובא ג"כ במט"א באלף למטה סימן תקפ"א סק"כ ז'.

לב. שבט הלוי ח"ח סימן רמ"א, דבכה"ג אוקמוה אדינא דמותר לפדות בלילה, וכן יעשה כדי שלא לדחות את המצוה.

לג. שו"ע סי"א, ובאו"ח סי' של"ט ס"ד, ומשום דדמי למקח וממכר. ובש"ך סק"י י"ב כ' דיו"ט הרי הוא כשבת.

לד. פ"ת סק"כ משו"ת גבעת שאול סי' נ"ג, ושו"ת חת"ס ח"ו סי' ז', (ועיין בשבט הלוי ח"ז סי' קע"ה).

לה. בשו"ע סי"א כתב דימתין עד יום א', ועיין ג"כ במג"א סי' של"ט סק"ח, אמנם לטעם הנוב"י למנהג שאין פודין בלילה דהוא כדי שיעברו עליו כ"ט י"ב תשצ"ג זה לא שייך כשזמנו בשבת דודאי במוצ"ש הגיע זמנו. וכ"כ במט"א סי' תקפ"א באלף למטה סק"כ ז' לגבי פדיון שזמנו ברה"א לאחר שכתב שטעם המנהג לפדות ביום לפרסומי מילתא – דאם רוצה יעשה במוצאי ר"ה דברכ"י כ' דמנהג מצרים לפדות בלילה ובגינת ורדים שיבח מנהגם, ואם רוצה יעשה ביום צום גדליה ע"ש. וכ"כ בקיצור שו"ע סימן קס"ד ס"ג דאם חל בשבת יפדו במוצ"ש, וכן מורה מרן שליט"א.

לו. כן הורה מרן שליט"א שאין חיוב לעשות פדיון הכן במוצאי יום הכיפורים, ומותר לדחות ליום שאחריו, [וכמ"ש לעיל מאלף למטה לגבי מוצאי ר"ה]. וכן אמר מרן שליט"א בעולה מרוסיא שנודע לו ביום שישי אחה"צ סמוך לשבת שהוא בכור וחייב בפדיון, ורצו העוסקים במצוה